

ประชาธิปไตยในรัฐธรรมนูญ หรือปลายทางที่เฝ้าหวังของไทย

ผศ. ชมพู่ โกติรัมย์
มหาวิทยาลัยศรีปทุม

หากจะกล่าวว่า ประเทศไทยเราได้ลงทุนปฏิรูปการเมืองในทุกครั้งที่ผ่านมาเพื่อความเป็นประชาธิปไตย ด้วยการปฏิวัติรัฐประหารก็คงไม่เกินความเป็นจริงมากนัก เพราะการปฏิรูปการเมืองมักเกิดจากการเข้ายึดอำนาจรัฐอันอยู่นอกกระบวนการประชาธิปไตย แล้วก็มาเริ่มที่ร่างรัฐธรรมนูญเพื่อคืนอธิปไตยแก่ประชาชน ด้วยหวังว่า เมื่อมีรัฐธรรมนูญแล้ว ประชาธิปไตยจะเกิดมีตามมาด้วย เพราะฉะนั้นเท่ากับเป็นการเอาประชาธิปไตยไปฝากไว้ที่รัฐธรรมนูญทั้งหมด แท้ที่จริงแล้วเมื่อประเทศมีรัฐธรรมนูญแล้วก็เชื่อว่าจะทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างดีไปหมด การมีรัฐธรรมนูญนั้นมันอาจจะจะเป็นประชาธิปไตยก็ได้ เป็นอนาธิปไตยก็ได้ หรือเป็นเผด็จการก็ได้ลองทบทวนจากอดีตที่ผ่านมา หากสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง วัฒนธรรมอันเป็นชีวิตจริงยังไม่มีระบบประชาธิปไตย เพราะความเป็นประชาธิปไตยมิได้ตั้งอยู่ลอยตัว หากแต่ว่าสัมพันธ์กับระบบ เมื่อระบบเป็นประชาธิปไตยแล้ว สังคมจึงจะเป็นประชาธิปไตยในระบบ (Democratic Social System) คือเป็นประชาธิปไตยทั้งในระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระบบการปกครองระบบวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน มีอาจแยกออกจากกันได้ และมีใช้เป็นแค่ประชาธิปไตยเฉพาะการปกครองเท่านั้น ที่ลอยตัวอยู่ในบริบทของสังคม หากทำให้การปกครองเป็นประชาธิปไตยตัดตอนลอยตัวจากบริบทแห่งสังคม ย่อมเป็นประชาธิปไตยไม่ได้หรือเป็นได้แต่ขาดความยั่งยืนคืออาจเป็นได้เฉพาะกาลอันเกี่ยวกับผู้นำที่มีความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่เท่านั้น ยิ่งเอาประชาธิปไตยไปฝากไว้กับรัฐธรรมนูญ ก็ยังผิดหลักประชาธิปไตยสากลเมื่อเป็นเช่นนี้ประเทศไทยเราจึงได้รวยรัฐธรรมนูญที่สุดในโลกแต่ก็ไม่เป็นประชาธิปไตย (สัญญา ธรรมศักดิ์) เมื่อเป็นเช่นนี้ทำอย่างไรประเทศเราจึงมีการพูดถึงหรือปฏิรูประบบประชาธิปไตย (Democratic system) โดยปฏิรูปทั้งระบบ มิใช่หยุดอยู่ที่ระบอบ (Regime) ของประชาธิปไตย ซึ่งหมายแค่ความเป็นประชาธิปไตยในการปกครองเท่านั้น โดยไม่ได้ตั้งอยู่บนความเป็นประชาธิปไตยในบริบทอื่นๆ ในสังคมตามที่เสนอไปแล้ว จากการที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนบริบทแห่งสังคมที่แท้จริงเมื่อมีการปฏิรูปทางการเมือง ก็แค่เพียงเปลี่ยนเฉพาะการปกครองผ่านทางรัฐธรรมนูญเท่านั้น เพราะเห็นว่า เมื่อเปลี่ยนการปกครองแล้วและเมื่อได้รัฐธรรมนูญแล้ว เศรษฐกิจ การเมืองก็จะเป็นประชาธิปไตยไปหมด

ครั้นมาถึงในปัจจุบันยังต้องทำให้เศรษฐกิจมีความเป็นประชาธิปไตยเป็นอันดับต้นๆ เพราะเศรษฐกิจเป็นปัจจัยด้านสำคัญต่อการดำรงอยู่ของการปกครอง อันที่จริงระบอบประชาธิปไตยจะเป็นเองไม่ได้ต้องอาศัยระบบที่เป็นประชาธิปไตยมาก่อน โดยเฉพาะบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยในเศรษฐกิจ ประชาธิปไตยในการเมืองพอสมควร เพราะองค์รวมของเศรษฐกิจแห่งชาติอันรวมไปถึง เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การขนส่ง เป็นต้น นับว่าสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในรายได้แห่งชาติ

สาระสำคัญของประชาธิปไตยในเศรษฐกิจก็คือการแบ่งรายได้แห่งชาตินั้นมีความยุติธรรมใหม่ คำนึงถึงความ
ความเป็นประชาธิปไตยก็คือ ประเทศที่ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนกว้างห่างจากกัน ย่อมสะท้อนถึง
ความเป็นประชาธิปไตยในเศรษฐกิจมีน้อย หากช่องว่างดังกล่าวเป็นทวีคูณเชิงประจักษ์ในสังคม ย่อมทำ
ให้ประชาธิปไตยในการปกครองห่างจากความเป็นจริง โดยทั่วไปแล้วประเทศกำลังพัฒนามีประชาธิปไตย
ทางเศรษฐกิจน้อยกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั้งนี้เพราะเมื่อประชาธิปไตยในเศรษฐกิจเกิดขึ้นคนส่วนใหญ่
มีรายได้ดีขึ้นจึงเริ่มสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมือง เข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมือง เพื่อเรียกร้อง
ปกป้องผลประโยชน์ของตน การมีส่วนร่วมของชนชั้นชนทางผลประโยชน์นี้ได้ผลักดันให้เกิด
ประชาธิปไตยทางการเมือง แล้วหลังจากนั้นจึงผลักดันให้มีประชาธิปไตยในการปกครอง เพราะมีจุดหมาย
เพื่อดำเนินการปกครอง ตรงนี้จึงเป็นระบบประชาธิปไตย จึงเห็นว่าประชาธิปไตยในการปกครองนั้นต้อง
ตั้งอยู่บนการเมือง เศรษฐกิจที่มีระบบเป็นประชาธิปไตยเสียก่อน

ดังได้กล่าวมาแล้วเศรษฐกิจนับว่าเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตย ส่วน
รัฐธรรมนูญนั้นมาทีหลังระบบประชาธิปไตย ส่วนการเอาความหวังของประเทศชาติไปฝากไว้กับ
รัฐธรรมนูญ เอารัฐธรรมนูญเป็นตัวตั้งก็จะเป็นเพียงประชาธิปไตยในรัฐธรรมนูญมิใช่ประชาธิปไตยที่เป็น
จริงตามสภาพแห่งสังคม ซึ่งก็หมายถึงหากสังคมยังไม่เป็นประชาธิปไตยแล้วก็จะยังเป็นประชาธิปไตยจาก
คำราที่ถูกร่างในรัฐธรรมนูญ เพราะประชาธิปไตยที่เป็นจริงนั้นควรเริ่มจากประชาธิปไตยในระบบ และ
ในระบอบ รวมทั้งในรัฐธรรมนูญด้วย เนื่องจากรัฐธรรมนูญไม่ใช่ตัวระบบเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของ
ระบอบหรือกติกาของระบอบเท่านั้นหรืออาจจะกล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญเกิดจากระบบประชาธิปไตย
ประชาธิปไตยเป็นเหตุ รัฐธรรมนูญเป็นผล ประชาธิปไตยมาก่อน รัฐธรรมนูญมาทีหลัง อันเป็น
ประชาธิปไตยสากล หรือหากไม่เป็นสากลแต่เป็นประชาธิปไตยแบบไทยๆ ก็คือประชาธิปไตยเกิดจาก
รัฐธรรมนูญผลพวงจากการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อตามหาประชาธิปไตย

ถ้าตั้งโจทย์ว่า ประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยทั้งระบบและระบอบหรือยัง หากพิจารณาให้ชัดจะเห็น
ว่า ระบบเศรษฐกิจที่คนส่วนน้อยยังเป็นผู้กุมส่วนใหญ่ของรายได้ คนส่วนน้อยของการชีวิตเศรษฐกิจของคน
ส่วนใหญ่อยู่ซึ่งเป็นลักษณะเผด็จการทางเศรษฐกิจอยู่ ด้านการเมืองภาคพลเมืองก็ยังไม่มีความที่มากนัก
เป็นอันว่ารัฐธรรมนูญที่จะประกาศในวันนี้นั้น ท่ามกลางความกังวลของคนในสังคมว่าจะ
เป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ดูเหมือนว่ายังไม่มีความมั่นใจต่ออนาคตของประเทศไทย
ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ปัญหาที่มีคำตอบอยู่ในตัวอยู่แล้วก็คือ เมื่อเป็นประชาธิปไตยแล้ว
รัฐธรรมนูญ แต่ระบบและระบอบยังไม่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง ทั้งนี้เพราะแทนที่จะระดมทำระบบ
และระบอบภายใต้นโยบายสร้างประชาธิปไตยให้แล้วเสร็จก่อนแล้ว จึงใช้รัฐธรรมนูญมารักษา
ประชาธิปไตย ถ้าไม่สร้างประชาธิปไตยด้วยนโยบายเสียก่อนแต่กลับไปเน้นหนักที่การร่างรัฐธรรมนูญให้
เป็นประชาธิปไตยขึ้นมา ก็จะไม่มีความประชาธิปไตยให้รักษา มีแต่ระบอบเก่าให้รักษา